

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, професора Сороки Лариси Володимирівни на дисертацію Ніцевич Олесі Володимирівни на тему: «Адміністративно-правові засади реалізації гарантій професійної діяльності журналістів в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Свобода слова та свобода преси є основоположними принципами демократії. Журналісти відіграють ключову роль у суспільстві, забезпечуючи громадян доступом до інформації, яка є необхідною для ухвалення обґрунтованих рішень. Дослідження правових засад діяльності журналістів допомагає розкрити та усунути бар'єри на шляху до реалізації цих свобод, підвищуючи рівень демократичних процесів в Україні. Журналісти часто стикаються з погрозами, тиском та іншими формами перешкоджання їхній професійній діяльності. Адміністративно-правові механізми мають забезпечити їм захист від таких ризиків. Вивчення цих механізмів допомагає виявити їхні недоліки та розробити пропозиції щодо їх удосконалення, що сприяє кращому захисту журналістів.

Як вірно зазначає авторка дисертації, необхідно врахувати важливість ролі журналістів у формуванні громадської думки, забезпеченні доступу до інформації та контролі за владою, правильна інтерпретація адміністративно-правових засад реалізації гарантій їхньої професійної діяльності в соціально-правовому дискурсі сприятиме пошуку механізмів покращення забезпечення свободи слова і прав людини на отримання об'єктивної інформації, а також переоціні раніше висвітлених знань про гарантійне забезпечення професійної діяльності журналістів в Україні, даючи поштовх до оновленого його сприйняття у повному та комплексному розумінні. Тому існує нагальна потреба в такому науково-теоретичному дослідженні і це свідчить про підвищену актуальність, науково-теоретичну і практичну цінність обраної О. Ніцевич тематики дисертаційного дослідження.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. При вивченні дисертаційної роботи та наукових публікацій авторки з'ясовано, що

дослідження є структурованим, логічним, послідовним і відповідає заявленій меті та поставленим завданням, відображеним у роботі.

Авторкою, здійснено аналіз достатньої кількості доробок вітчизняних і зарубіжних вчених та науковців, а також положень як національного, так і міжнародного законодавства з цілого спектру питань, які стосуються адміністративно-правових засад реалізації гарантій професійної діяльності журналістів в Україні, що свідчить про теоретичну та практичну значущість тематики дисертаційної роботи.

Також слід відмітити, що всі розділи дисертаційної роботи побудовані за принципом пропорційності, взаємовиключення та непересічності, характеризуються єдністю змісту, в результаті чого авторці вдалося виконати поставлені завдання та надати обґрунтовані висновки, пропозиції та рекомендації з удосконалення адміністративного законодавства в частині реалізації гарантій професійної діяльності журналістів в Україні.

Основні наукові результати дисертаційної роботи опубліковано у дев'яти наукових публікаціях, серед яких шість статей – у наукових фахових виданнях, визначених МОН України як фахові з юридичних наук та три тези доповідей, які оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях.

Здійснення аналізу дисертаційного дослідження та наукових публікацій дає підстави стверджувати про факт обґрунтованості результатів дисертаційного дослідження в галузі адміністративного права, їх цінності для теоретичного і практичного застосування в межах виконаних дисертантом завдань, а також про те, що дослідження О. Ніцевич здійснено на високому науковому рівні, а наукові публікації висвітлюють положення всіх розділів дисертаційної роботи.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. За своїм характером дисертаційне дослідження є одним із перших комплексних досліджень у межах адміністративної науки, що послідовно та системно висвітлює сучасний стан гарантійного забезпечення журналістів в Україні, нормативну об'єктивізацію юридичних гарантій здійснення

журналістської діяльності, проблематику їхнього втілення, а також способи оптимізації забезпечення свободи та безпеки журналістів під час виконання ними їхніх професійних обов'язків. За результатами проведеного аналізу сформульовано наукові положення та висновки, запропоновані особисто здобувачкою.

Зокрема, вперше обґрунтовується, що гарантії професійної діяльності журналістів в Україні характеризуються поєднанням двох парадигм сприйняття цінності журналістичної діяльності (колективної та індивідуальної), адже з одного боку, держава має зобов'язання перед соціумом в аспекті гарантування кожному, що інформація, яка поширюється через засоби масової комунікації є достовірною, перевіреною та доступною до ознайомлення кожним, а з іншого боку – професійні журналісти мають бути незалежними спостерігачами, які повинні мати як гарантії недоторканості в професійному аспекті, так і користуватися сукупністю встановлених механізмів та інструментів, які спрямовані на забезпечення дотримання правових норм, які надають можливість останнім бути в «безпеці» під час реалізації своєї професійної діяльності (у тому числі висвітлюючи інформацію, що може не збігатися з думкою офіційних представників влади).

Також, авторкою серед низки можливих варіацій групування юридичних гарантій професійної діяльності журналістів в Україні найбільш інформативною названо ту, що репрезентує сферову приналежність їхньої об'єктивізації у межах інформаційного забезпечення суспільних потреб, зокрема: (1) забезпечення свободи слова та інформаційної доступності (заборона тиску та несанкціонованого втручання у роботу журналіста, захист джерел отримання інформації, заборона цензури, забезпечення прозорості та відкритості владних структур тощо); (2) забезпечення професійності (наявність етичних норм та правил поведінки, що відповідають стандартизованому представленню журналістами їхньої професійної діяльності, а також системи контрольних-наглядних заходів внутрішнього та зовнішнього спрямування); (3) забезпечення безпеки (наявність механізмів охоронної спрямованості щодо професійної діяльності журналіста, кримінально-правового захисту у разі фізичної небезпеки (у тому числі переслідувань і погроз)); (4) забезпечення професіоналізму (наявність процедур професійної підготовки та

навчання, програм професійного розвитку). Дисертанткою обґрунтовано необхідність розроблення та прийняття нормативно-правового акту загального характеру під назвою: «Про захист журналістської діяльності».

В роботі містяться й інші положення, висновки та рекомендації як теоретичного характеру так і, пов'язанні з ними рекомендації щодо практичного застосування, що свідчить про цілісність, завершеність та значущість новизни отриманих результатів.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Авторкою проаналізовано та використано у дисертаційному дослідженні вагомі, ґрунтовні дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених науковців, в яких аналізувалися і історичні і, методологічні аспекти адміністративно-правових засад реалізації гарантій професійної діяльності журналістів в Україні.

Авторкою досягнуто поставленої мети дисертаційного дослідження, яка полягає у визначенні юридичної природи, з'ясуванні специфіки та розкритті особливостей реалізації гарантій професійної діяльності журналістів в Україні з позиції адміністративно-правової детермінації та єдності їхнього практичного прояву, соціальної значимості та впливу на формування прозорого та відповідального інформаційного середовища всередині країни. Тож, все вище зазначене свідчить не лише про логічність та послідовність автора у дослідженні, а й про достатній рівень обґрунтованості положень, висновків та рекомендацій, зроблених автором.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Про високий рівень виконання поставленого завдання та оволодіння здобувачкою методології наукового дослідження свідчить використання, обраних з урахуванням мети та завдань, об'єкта та предмета дослідження, сукупністю загально-філософських, загальнонаукових та спеціальних методів дослідження (діалектичний, аналіз та синтез, системний підхід, системний аналіз, системно-структурний, структурно-функціональний, класифікації та групування, логіко-семантичний, морфологічного

аналізу, формально-юридичний, формально-логічний, прогнозування та моделювання).

Завдяки такій широкій методологічній базі, поставленні авторкою, задля досягнення мети дисертаційного дослідження, завдання виконанні на високому методологічному рівні, що слугує підтвердженням оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані дисертанткою в своїй роботі висновки й пропозиції вже впроваджено та використовуються у науково-дослідній діяльності та освітньому процесі, про що свідчать Акти впровадження, які є додатками до дисертаційної роботи.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертаційне дослідження О. Ніцевич має чітку структуру, визначену вимогами, що викладені в положеннях МОН та, зокрема, у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 239 сторінок. Робота містить список використаних джерел з 258 найменувань на 31 сторінці.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження та її актуальність. Визначено мету, об'єкт, предмет дисертаційного дослідження та поставлено наукові завдання. Зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Охарактеризовано методи дослідження з зазначення підрозділів, в яких автор їх використовував. Окреслено наукову новизну отриманих результатів, що зумовлена характером обраної теми та підходом до її дослідження, практичне значення отриманих результатів та викладено дані щодо проходження основними теоретичними положеннями та практичними результатами апробації.

У першому розділі «Загальна характеристика гарантій професійної діяльності журналістів в Україні» дисертанткою здійснено аналіз нормативної основи ідентифікації терміну «професійна діяльність журналіста». Визначено, що в Законі України «Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналіста» та в інших нормативно-правових актах є протиріччя щодо визначення професійної діяльності журналіста загалом, у тому числі – його статусу, що у практико-реалізаційному прояві зумовило ситуацію при якій необхідно застосовувати функціональне визначення журналістики, що не повною мірою узгоджується з профільними законодавчими нормами. У контексті ідентифікації терміну «гарантія» уточнено, що у досліджуваному контексті вони розглядаються подвійно: (1) з позиції професійного журналіста як правосуб'єктної особи, яка наділена можливістю безперешкодної реалізації своїх прав та свобод; (2) з позиції держави і її уповноважених органів як відповідальних суб'єктів за можливість реалізації професійним журналістом своєї функціональної діяльності. Проаналізовано думки вчених щодо варіацій групового розподілу юридичних гарантій як правового явища. Згруповано юридичні гарантії професійної діяльності журналістів в Україні за такими класифікаційними напрямками: (1) за рівнем нормативної фіксації: національні та міжнародні; (2) за сферою дії: загальні та індивідуальні; (3) за спрямуванням: захисні, регулятивні, охоронні та забезпечувальні; (4) за юридичною силою: обов'язкові та не обов'язкові.

У другому розділі «Організація здійснення окремих напрямків реалізації гарантій професійної діяльності журналістів в Україні» дисертанткою узагальнено, що процедура акредитації як юридична гарантія професійної діяльності журналістів в Україні є регулятивно-забезпечувальною за сутністю та комунікативно-організаційною за спрямованістю, адже її основним завданням є не лише встановлення контролю над механізми взаємодії та співпраці між представниками медіа, журналістами та органами влади, а й забезпечення суспільства актуальною інформацією в умовах неможливості її отримання багато чисельною аудиторією професійних журналістів з об'єктивних причин.

У третьому розділі «Сучасні тенденції вдосконалення правового регулювання гарантій професійної діяльності журналістів в Україні із врахуванням дії правового режиму воєнного стану» окреслено сучасне бачення мети, цільової спрямованості й основних напрямків вдосконалення правового регулювання гарантій професійної діяльності журналістів. У контексті адаптації в Україні зарубіжного досвіду реалізації гарантій професійної діяльності журналістів, запропоновано: усунути політичний тиск на ЗМІ (Чехія); активізувати механізми заохочення для поліції видавати власні вказівки щодо захисту журналістів, коли вони висвітлюють демонстрації та протести (Фінляндія); запровадити інститут обмежень, що буде застосовним у разі наявності підстав вбачати у діях особи-заявника (позивача) намірів зловживання судовим процесом чи тиску на медіа та журналістів (Великобританія) тощо.

Узагальнено напрямки удосконалення адміністративно-правового регулювання процедурної складової реалізації гарантій професійної діяльності журналістів в Україні.

В підсумку кожного розділу та всієї дисертаційної роботи, дисертантка наводить висновки, які відповідають змісту проведеного наукового пошуку кожного розділу та дослідження загалом, які свідчать про пропорційне виконання поставлених наукових завдань та як результат – досягнення авторкою поставленої мети дослідження.

При цьому сформульовані висновки та пропозиції є достатньо аргументовані та оригінальні, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Результати дисертаційного дослідження Ніцевич Олесі Володимирівни на тему: «Адміністративно-правові засади реалізації гарантій професійної діяльності журналістів в Україні» є достатньо обґрунтованими і виваженими, а тому можуть використовуватись у нормотворчій діяльності, в подальших наукових пошуках, освітньому процесі у вищих навчальних закладах, а також при підготовці

наукових публікацій та монографічних досліджень у сфері реалізації гарантій професійної діяльності журналістів.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Позитивно оцінюючи отримані О. Ніцевич результати здійсненого нею дослідження, підкреслюючи їх наукову та практичну цінність, необхідно звернути увагу на деякі дискусійні питання.

По-перше, авторкою висувається гіпотеза щодо необхідності більш детального врегулювання процедур висвітлення журналістами інформації, що фінансується за державні чи місцеві кошти (договірних відносин між органами влади та медіа), але по тексту ми не знайшли конкретних пропозицій яким чином це зробити.

По-друге, автор, на наш погляд, недостатньо уваги приділяє розкриттю змісту основних складових адміністративно-правового механізму взаємодії державних органів із громадськими інституціями у сфері реалізації гарантій професійної діяльності журналістів.

По-третє, за межами уваги дисертантки залишились такі важливі адміністративно-правові аспекти, як форми та методи реалізації гарантій професійної діяльності журналістів в Україні. Водночас, дослідження цих аспектів наразі має важливе практичне значення і значно посилює практичну цінність роботи.

Зазначені зауваження та рекомендації носять дискусійний характер і не знижують загалом високого теоретико-методологічного рівня та практичної значущості представленого до захисту дисертаційного дослідження.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час аналізу рецензованої дисертації та опублікованих праць фактів порушення академічної доброчесності (плагиату чи фальсифікації) не виявлено. Дисертація Ніцевич Олесі Володимирівни є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне і прикладне значення.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Ніцевич Олесі Володимирівни на тему: «Адміністративно-правові

засади реалізації гарантій професійної діяльності журналістів в Україні» є завершеною, самостійно виконаною кваліфікованою науковою працею, що має вагомe теоретичне і прикладне значення, яка відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її авторка – Ніцевич Олеся Володимирівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

**Рецензент –
завідувач відділу докторантури і аспірантури
Науково-дослідного інституту,
доктор юридичних наук, професор**

Лариса Сорока